

Đi tìm dấu vết lá cờ tự trị của dân tộc Chăm dưới thời Pháp thuộc được lưu trữ ở Nhật Bản

Pgs. Ts. Po Dharma
(EFEO, Viện Viễn Đông Pháp)

Dưới thời Pháp thuộc, chính quyền Đông Dương Pháp đã dành cho dân tộc Chăm ở khu vực Phan Rang và Phan Rí một quy chế tự trị với hiệu kỳ riêng biệt. Và lễ tôn vinh hiệu kỳ này thường diễn ra ở làng Palei Mblang Kacak (Phước Đồng, tỉnh Ninh Thuận) vào những năm 1945-1948, nơi có trụ sở của huyện Chăm mang tên là huyện An Phước. Một số người Chăm cũng từng thấy lá hiệu kỳ này. Họ cho biết rằng hiệu kỳ này giống lá cờ của Pháp gồm ba sọc màu xanh, trắng và đỏ. Trên tường màu trắng chính giữa có vẽ hình tròn mang ký hiệu âm dương giống như cờ Đại Hàn, nhưng họ không còn nhớ nữa màu của ký hiệu âm dương như thế nào.

Sau vài năm tra cứu, chúng tôi được tin là trong một chùa Phật Giáo ở Nhật Bản còn lưu trữ một bảo vật bằng vải mà tư liệu cho rằng đó là *Champan no hata* hay là cờ Champa.

Ngày 1 tháng 7 năm 2005, từ Mã Lai, tôi đáp máy bay sang Nhật để gặp tiến sĩ Shine Toshihiko của University of Foreign Studies ở Tokyo, người đứng ra tổ chức chuyến viếng thăm của tôi ở Nhật Bản.

Đến Tokyo University of Foreign Studies, chúng tôi được ban tổ chức tiếp đãi rất là nồng hậu. Sau khi thuyết trình tại đại học này một đề tài mang chủ đề “chương trình bảo quản và phổ biến sách cổ Chăm” do Bộ Văn Hóa Mã Lai và Viện Viễn Đông Pháp thực hiện, tôi và Ts. Shine

Đi tìm dấu vết lá cờ tự trị của dân tộc Chăm

dùng xe buýt đến tỉnh Tottori cách xa Tokyo vào khoảng 700 cây số về phía nam nơi mà tư liệu Nhật Bản cho rằng có lá cờ Champa hiện được lưu trữ trong chùa ở xứ Inaba. Điều mà chúng tôi xin lưu ý ở đây, tỉnh Tottori của Nhật Bản có hải cảng nổi tiếng chuyên về ngành giao thương hàng hải với Champa vào những năm 1600-1610.

1. Tỉnh Tottori : nơi lưu trữ cờ Chăm thời Pháp thuộc hay là cờ Champa thời cổ ?

Đến xứ Inaba của tỉnh Tottori vào buổi sáng ngày 2 tháng 7 năm 2005, chúng tôi đến thăm chùa Jodenji

Hòa Thượng Morishita Tosho

(Nhượng Truyền Tự) và được Hòa Thượng Morishita Tosho tiếp đón chúng tôi. Trong buổi tiệc trà thân mật theo phong tục của Nhật Bản, Hòa Thượng cho chúng tôi biết là tại chùa này còn giữ một bảo vật quý, đó là lá cờ của vương quốc Champa được mang sang Nhật Bản vào thế kỷ thứ 16 và hai bảo vật khác có liên hệ trực tiếp hay gián tiếp với Champa. Ba bảo vật này được chụp hình để thờ phượng trong chùa Jodenji (Nhượng Truyền Tự).

Đi tìm dấu vết lá cờ tự trị của dân tộc Chăm

Tôi vô cùng ngạc nhiên khi nghe lời tường thuật của Hòa Thượng. Tôi tự nói thầm có chăng vì tuổi quá cao, Hòa Thượng Morishita Tosho đang nhầm lẫn về tên gọi của bảo vật này. Vì mục tiêu của tôi sang Nhật Bản để tìm cờ tự trị

Hiệu kỳ vua chúa Champa vào thế kỷ 16

của dân tộc Chăm dưới thời Pháp thuộc, chứ tôi chưa từng nghe đến có hiệu kỳ Champa vào thế kỷ thứ 16 được lưu trữ ở Nhật Bản. Thế là cuộc phiêu lưu bắt đầu diễn tiến. Đối với tôi, mọi bảo vật của Champa hiện lưu trữ ở Nhật Bản đều là quý cả. Không gặp được cờ Chăm dưới thời Pháp thuộc mà là được cơ hội nhìn thấy cờ Champa vào thế kỷ thứ 16 lại càng quý giá thêm nữa.

Sau buổi tiệc trà, Hòa Thượng hướng dẫn chúng tôi đến xem hình lá cờ Champa hiện còn thờ phượng trong chùa. Quả thật như Hòa Thượng nói, lá cờ này là một tấm vải thêu bằng tơ lụa rất là công phu. Chính giữa những hoa văn rất là đặc biệt, có hai con công (*amrak*) là hai nhân vật chính trên lá cờ. Phần cuối của lá cờ có hình con nai và con sư tử. Bề dài của lá cờ khoảng 150 cm và bề ngang khoảng 120 cm.

Gia bảo thứ hai là tấm vải mà tư liệu Nhật Bản cho rằng là sản phẩm dùng để may y phục cho vua Triều Tiên. Theo

truyền thuyết của Nhật Bản, tơ lụa dùng để sản xuất tấm vải này phát xuất từ vương quốc Champa.

Bảo vật thứ ba là tấm thảm đan theo kiểu Trung Đông. Chỉ màu đen không phải là lông con cừu mà là lông con dê. Chính vì thế, các chuyên gia Nhật Bản cho rằng tấm thảm này có thể sản xuất ở Champa.

Để xác định lại lời tường thuật của Hòa Thượng, chúng tôi đến thư viện của tỉnh Tottori để xem tư liệu chính thức nói về xuất xứ của cờ Champa này. Quả thật, cờ Champa mà người Nhật gọi là *Champan no hata* được minh họa nhỏ lại (khoảng 5x10 cm) trong hồ sơ kê khai các bảo vật quý giá của xứ Inaba (tỉnh Tottori) mang tên là *Địa Chí Xứ Inaba*, quyển 47 : Inabashi (tức là Nhân Ba Chi), viết vào năm 1805.

Sau cùng chúng tôi xin phép ghé qua viện bảo tàng tỉnh Tottori để xem tận mắt ba bảo vật này mà nhà chùa đã chuyển sang lưu trữ ở đây khoảng 10 năm vừa qua. Ở đây, chúng tôi rất hân hạnh được ban quản trị thư viện tiếp đón nồng hậu và cho phép chúng tôi xem tận mắt lá cờ Champa vào thế kỷ thứ 16.

Nhìn qua nội dung của lá cờ, chúng tôi nghĩ rằng đây không phải là quốc kỳ Champa mà là huy hiệu của vua chúa Panduranga-Champa thời cổ thì đúng hơn. Vì quốc kỳ biểu tượng cho một quốc gia chỉ là ý niệm xuất hiện vào thế kỷ thứ 19 ở Âu Châu mà thôi.

2. Tỉnh Nara : lưu niệm của Phật Thệ Champa sang viếng thăm Nhật Bản vào năm 752

Sau chuyến viếng thăm tỉnh Tottori, chúng tôi quyết định sang thành phố Nara-Shi của tỉnh Nara để đi tìm dấu

Đi tìm dấu vết lá cờ tự trị của dân tộc Chăm

tích lịch sử của Phật Triết hay Phật Thệ của Champa sang Nhật Bản vào năm 752, tức là gần 1253 về trước.

Nhờ sự hướng dẫn của Ts. Shine Toshihiko, chúng tôi đến thăm chùa Todaiji (tức là chùa Đông Đại), tại thành phố Nara-shi nơi có sự hiện diện của Phật Thệ Champa trong

Chùa Todaiji (Đông Đại)

buổi lễ khánh thành chùa này vào năm 752. Trong buổi lễ khánh thành, Bồ Đề Tiên Na của xứ Bà La Môn (Ấn Độ ?) là người đứng ra làm chủ trì. Còn Phật Thệ của Champa là trưởng ban nhạc của buổi lễ.

Theo truyền thuyết của Nhật Bản, Phật Thệ của Champa đến Nhật Bản trước ngày khánh thành của chùa Đông Đại để thành lập một ban nhạc của người Nhật chuyên về nhạc điệu Champa. Tấu khúc và âm điệu của nhạc này vẫn còn lưu truyền cho đến hôm nay, nhất là trong những buổi lễ khánh thành các chùa Phật Giáo ở Nhật Bản.

Trong thời gian ở Nhật Bản hơn một năm, Phật Thệ Champa không ở trong chùa Đông Đại mà là chùa Dai Ôi (tức là Đại An Tự), không xa cho lắm với chùa Đông Đại. Nhân dịp này, chúng tôi cũng ghé sang chùa Đại An Tự tọa lạc trên một cánh đồng lúa rất phì nhiêu của thành phố Nara-Shi.

Sự hiện diện của Phật Thệ Champa nhân dịp khánh thành chùa Đông Đại tại Nhật Bản là một biến cố lịch sử quan trọng. Cũng nhờ sự hiện diện của Phật Thệ này ở tỉnh Nara mà tên gọi Champa đã vang dội trong truyền thống dân gian của người Nhật từ năm 752 cho đến hôm nay.

3. Tỉnh Yokohama : Hòa tấu nhạc Champa

Tình cờ ngẫu nhiên, chúng tôi được tin là chùa Kunamo Jinja Shrine ở thành phố Yokohama sẽ trình bày một đêm hòa tấu nhạc Champa vào lúc 18 giờ 30 ngày 3 tháng 7 năm 2005 với mục đích là để xin tiền tu bổ chùa này. Tôi và Ts. Shine không thể bỏ lỡ cơ hội, vì hòa tấu nhạc Champa không bao giờ diễn xuất trên sân khấu nghệ thuật mà là trong chùa mà thôi.

Ban nhạc Champa gồm vào khoảng 12 người cả nam lẫn nữ. Các nhạc cụ

Ban nhạc Champa

gồm có ba loại sáo giống như *raklaiy*, *kalak*, *saranai*, một cái gông (céng) vài hai cái trống.

Nhạc Champa có một âm điệu vô cùng buồn bã giống như âm điệu hát ề trong đám tang của Chăm Ahier. Theo truyền thống người Nhật, nhạc Champa thường hay ru ngủ thính giả.

Đi tìm dấu vết lá cờ tự trị của dân tộc Chăm

Hôm nay, nhạc Champa trở thành một tiêu đề được giảng dạy trong các trường âm nhạc cổ điển ở Nhật Bản. Các thí sinh muốn học nhạc cổ điển Nhật Bản thì họ phải học âm điệu và tiết tấu nhạc Champa trước tiên.

Đi tìm dấu vết lá cờ tự trị của dân tộc Chăm